

24.34x32.61	1	עמוד 156	THEMARKER - הארץ	28/11/2017	61205669-5
משגב מועצה אזוריתרון שני ראש מועצת משגב - 64416					

תכנון ארצי
רון שני

כפר הוא לא פרוור

מוקד המשיכה של הכפר כבר אינו החיים הקהילתיים, אלא הגשמת חלום צמוד הקרקע, שנהפך ליקר ורחוק מהישג יד באזורי הביקוש – אך צריך להיזהר שהזהות הייחודית שלו לא תאבד לנצח

והיחלשות האגודות החקלאיות במושבים. כל אלה הובילו למצב שבו מוקד המשיכה אל הכפר הוא לא בהכרח החיים הקהילתיים, אלא פעמים רבות הגשמת חלום צמוד הקרקע, שנהפך ליקר ורחוק מהישג יד באזורי הביקוש.

יותר מפעם אחת נאמר בכנס שאין הצד"קה להרחבת יישובים כפריים במחיר של אובי"דן הוזהות הכפרית, וכי חשוב למנוע מצב שבו יישובים אלה ייהפכו לשכונות של צמודי קרקע, שתושביהם מתפרנסים בעיר ואינם לוקחים חלק בחיי הקהילה. כפר אינו פרוור, ואסור שיהפך לכוה. אם אין ביכולתנו לשמר את הכפריות, אין הצדקה להקצות משאבי קרקע יקרים לבנייה בדי"בזנית של צמודת קרקע.

כשנסייגו להבין איך הגענו למצב שבו הכינייה החדשה רחוקה כל כך מהאופי המסורתי, המסקנה היתה שבעיות שנפתרו באופן נקודתי הצטברו לכדי אסופת נהלים שנכתבו בלי להסתיכל על התמונה הכוללת.

בכנס שיוזמו הוצג מהלך שמקדם מינהלתכנון בימים אלה, להכנת תוכניות מתארכוללניות למרבית המועצות האזוריות. במינהלתכנון מתרחש שינוי מחשבתי, ויש הב"נה שאי"אפשר לשכפל את המודלים העירוניים ליישובים הכפריים, ושכדי לתכנן בצורה מיטבית יש להכיר את הקהילות ולשלב אותן בהליכי התכנון. נושא חשוב נוסף שעלה בכ"נס הוא הקשר בין המועצות האזוריות לערים השכנות, וההבנה שלא ניתן לתכנן עיר תוך התעלמות מהכפר שגובל בה, כמו שלא ניתן לתכנן יישובים של מועצה אזורית ולהתעלם מהערים הסמוכות.

מרכז המועצות האזוריות אימץ את החוברת שהפיקה מועצה אזורית משגב להטמעת עקרונות של קיימות בתכנון יישובים, וכעת הוא עובד על מיפוי החסמים בתכנון מקיים וארוך טווח של המגזר הכפרי. אנו רואים במהלכים שמובילים מינהלתכנון ומרכז המועצות האזוריות הודמ"נות להחזיר את הכפריות למרכז השיח התכנוני. תוכנית הדיור האסטרטגית של משרד השיכון לבניית 1.5 מיליון יחידות דיור עד 2040 מתמקדת ברובה בערים, אבל גם היישובים הכפריים עתידים להתרחב משמעותית בשנים הקרובות. כדי לוודא שהכפר באמת יישאר כפר, חשוב להרחיב אותו בהדרגה ובצניעות ולזכור שבלי הקהילה שמי"תגוררת בו ובלי זהותו הייחודית, הוא יאבד מהלגיטימיות שלו.

מושב עין ורד בשרון. המגזר הכפרי מתחזק את רוב השטחים הפתוחים צילום: עופר וקנין

הכפריות הישראלית בראשית דרכה והפכו אותה למודל השראה בינלאומי – מרחבים ציבוריים משותפים המהווים נקודות מפגש ומאפשרים חייקהילה תוססים, מרכז כפר הנותן מענה לצרכים שונים של התושבים ותשתיות צנועות המשתלבות במרחב ובנוף.

מסקירת התמורות שעבר הכפר הישראלי בעשורים האחרונים למדנו שהרבה השתנה: החקלאות, השכונות ה-80 עסקו בה 30% מתושבי המ"רחב הכפרי, הצטמצמה לפחות מ-10%. היישובים גדלו, הנחלות קטנו משמעותית, הכפריות איבדה מיוקרתה וממעמדה הציבורי, וגם המבנה הגניוולי של היישובים השתנה, עם ההפרטות בקיבוצים

כיום אנו עדים למגמות פרוור ועירוניות בכפרים. התופעה מטרידה לא מעט ראשי מועצות אזוריות, שחוששים שיישובים יאבדו את צביונם הכפרי, כשאוכלוסיות חזקות ידחקו החוצה את הקהילות הוותיקות ויהפכו את הכפרים לפרוורי יוקרה

העיסוק האינטנסיבי בעירוניות מתחר"שת דחק כמעט לגמרי את השיח על כפריות. טבעי שידברו יותר על עיר"רוניות, הרי יותר מ-90% מאוכלוסיית ישראל מתגוררת בערים, הנושא בוער ורובו המכריע של הפתרון למצוקת הדיור נמצא בערים. ואולם המגזר הכפרי, באמצעות המועצות האזוריות, הוא שמחזיק ומתחזק את רוב רובם של השטחים הפתוחים (כ-80% משטח המדינה משויך למועצות האזוריות). זהו נוף המורלת, הריאות הירוקות ואסם התבואה של כולנו, אבל זהו גם שטח הסובל מהתקפות רבות וני"סיונות לכרסם במעמדו מכל הבחינות. תכנון נכון או שגוי יכול להשפיע משמעותית עליו, ולכן חשוב וראוי לדבר גם עליו, ולתכנן אותו באופן שיאפשר גם לדורות הבאים להכיר את אחר מסמליה הגדולים של הציונות.

בשנים האחרונות אי"אפשר להסתובב בגיל בלי להיתקל בעשרות התחלות בנייה. הנוף המוכר משנה את פניו, כשהגעו הירירקות נהפכות לשכונות מגורים המוקפות בקי"רות תמך ומחוברות זו לזו בכבישים רחבים. היום שבו הערים והיישובים הכפריים ייצרו רצף של אזור בנוי קרוב מתמיד, וכבר כיום אנו עדים להליכים שעברו על היישובים הכפריים באזורי הביקוש לפני שני עשורים: שכונות חדשות נבנות על השדות החקלאיים, בתי מי"דות מחליפים את הצריפים הצנועים, כבישים רחבים נסללים במקום השבילים שעליהם התי"רוצצו ילדים יחפים, ולא מעט יישובים סובלים מנתק פיזי וחברתי בין האוכלוסייה הוותיקה לאוכלוסייה החדשה.

בישראל הקטנה והצפופה מצוקת הקרקעות רק תחמיר עם הזמן. הצורך לספק מענה מהיר למשבר הדיור החריף הוליד את הוועדה לקי"דום מתחמים מועדפים (הוות"מ"), המאפשרת שינוי הייעוד של קרקע בהליכים מואצים, כשאנו עדים ליותר ויותר מגמות פרוור ועיר"רוניות בכפרים. תופעה זו מטרידה לא מעט ראשי מועצות אזוריות – החוששים שיישובים יאבדו את צביונם הכפרי, כשאוכלוסיות חזקות ידחקו החוצה את הקהילות הוותיקות ויהפכו את הכפרים לפרוורי יוקרה. גם הצורך לתת מענה לביקוש הגובר והולך בהרחבות היישר"בים הכפריים יוצר אתגרים בעבור העוסקים בפיתוח היישובים, ובראשם שימור הצביון הכפרי וחיי הקהילה ביישובים הגדלים בקצב מואץ ושימור הנוף והשטחים הפתוחים.

מרבית יישובי משגב, שהוקמו בשנות ה-80 בתוכנית המצפים בגליל, נוסדו כחלק ממדיניות